KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
Asia: HE 70/2024 vp
HaV@eduskunta.fi

KIRJALLINEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI HYVINVOINTIALUEIDEN RAHOITUKSESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Kuluttajaliitto ry (jälj. ”Kuluttajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta antaa eduskunnan hallintovaliokunnalle kirjallinen lausunto otsikkoasiasta. Kuluttajaliitto esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi siitä, milloin tehtävämuutoksista erilliset asiakasmaksuihin liittyvät muutokset otettaisiin rahoituksessa huomioon. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muun muassa muutettavaksi rahoituksen jälkikäteistarkistusta rahoitusmallin kannustavuuden lisäämiseksi siten, että hyvinvointialueilla olisi jälkikäteistarkistuksessa omavastuuosuus, jolta osin toteutuneiden ja laskennallisten kustannusten erotusta ei otettaisi rahoituksessa huomioon. Esityksen tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelman mukaiset hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistusta koskevat muutokset sekä hyvinvointialueiden valtion rahoitusmallin kannustavuuden lisääminen. Asiakasmaksujen sääntelyllä pyritään osaltaan tukemaan hallitusohjelman mukaisten julkisen talouden sopeuttamistoimenpiteiden toteuttamista hyvinvointialueilla.

Hyvinvointialueiden rahoitusmalliin liittyen Kuluttajaliitto haluaa todeta, että hyvinvointialueiden rahoituksen tulee olla kaikissa tilanteissa tosiasiallisesti riittävä, jotta hyvinvointialueet pystyvät tarjoamaan ihmisille riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuten perustuslaki edellyttää. Tällä hetkellä ihmisillä on suuria vaikeuksia saada tarvitsemiaan palveluita hyvinvointialueilta ja ongelmia on hyvin perustavanlaatuisissakin asioissa, kuten yhteyden saamisessa terveyskeskuksiin. Ihmisten luottamus terveydenhuoltojärjestelmän toimivuuteen on myös romuttunut viime vuosina (*esim. Kansalaispulssi-kysely 2024*). **On selvää, että tarvitaan useita erilaisia toimia, jotta sote-palveluiden tosiasiallinen saatavuus paranee ja siinä rahoituksen turvaaminen hyvinvointialueille on aivan keskeinen asia.**

Kuluttajaliitto keskittyy lausunnossaan asiakasmaksuihin liittyvään rahoitusmallin muutokseen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia siihen, miten asiakasmaksujen enimmäismäärää koskevat muutokset tai vastaavat asiakasmaksutulojen tasoon vaikuttavat muutokset otetaan huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa. Esityksessä todetaan, että hyvinvointialue voisi jatkossa edelleen päättää olla nostamatta asiakasmaksuja. Ellei hyvinvointialue tällöin saa katetuksi tarvittavaa rahoitusta esimerkiksi muusta rahoituksestaan tai sopeuttamalla toimintaansa kasvattaa tämä jälkikäteistarkistuksessa huomioon otettavia nettokustannuksia.

Lainsäädännössä turvataan tällä hetkellä hyvinvointialueille oikeus veloittaa lainsäädännön asettamia enimmäismääriä pienempiä asiakasmaksuja. Kuitenkin Kuluttajaliitto on huolissaan siitä, miten tämä mahdollisuus toteutuu jatkossa tosiasiallisesti. Mikäli hyvinvointialue päättäisi jättää mahdolliset korotukset asiakasmaksuihin tekemättä, jäisi alueen saama rahoitus tällöin alhaisemmaksi. Lausuntokierroksella hyvinvointialueet toivat esiin, että esitettyjen lakimuutosten johdosta ne olisivat käytännössä pakotettuja korottamaan asiakasmaksut lainsäädännön enimmäismääriin. Kuluttajaliitto korostaa, että hyvinvointialueilla tulee säilyä tosiasiallinen mahdollisuus päättää lainsäädännön enimmäistasoja alhaisemmista asiakasmaksuista ja tämän mahdollisuuden toteutuminen tulee turvata hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Asiakasmaksuihin sekä muihin sairastamisen kustannuksiin on tulossa poikkeuksellisen suuria korotuksia lähivuosina ja on selvää, että nämä muutokset tulevat vaikuttamaan ihmisten hakeutumiseen palveluihin sekä näkymään asiakasmaksumäärien kasvamisena ulosoton tilastoissa. Muutosten suurimmat vaikutukset kohdistuvat kaikista haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin. **Jokaisella ihmisellä tulee olla varaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, joiden merkitys ihmisille on korostetun merkittävä.** Huomioitavaa on myös, että perustuslakivaliokunta on useissa lausunnoissaan todennut, etteivät asiakasmaksut saa siirtää palveluita niitä tarvitsevien ulottumattomiin (*esim. PeVL 8/1999 vp, s. 2*). Lopuksi Kuluttajaliitto haluaa todeta, että olisi erittäin

KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

tärkeää, että asiakasmaksulaissa asetettaisiin hyvinvointialueille velvoite alentaa terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja, jos ihmisen toimeentulo vaarantuu maksun johdosta. Tällä hetkellä hyvinvointialueilla on oikeus tehdä päätös tasasuuruisten terveydenhuollon maksujen alentamisesta, mutta hyvinvointialueet ovat vähän tällaisia päätöksiä tehneet. **Asiakasmaksujen harkinnanvaraisen kohtuullistamisen merkitys tulee korostumaan lähivuosina, kun sairastamisen kustannukset kasvavat ja ihmisten kamppailu asiakasmaksujen kanssa tulee yleistymään.**

Helsingissä 5.11.2024

Kuluttajaliitto ry

Julia Lumijärvi, juristi. OTM, HLL